

آشنایی با مفاهیم اساسی در علوم اقتصادی

مؤلف:

دکتر علی رضا عیسی

انتشارات نج

وابسته به مؤسسه بین المللی مطالعاتی پنج ابلاغه

سرشناسه	: رحیمی، علیرضا، ۱۳۴۸ -
عنوان و نام پدیدآور	: آشنایی با مفاهیم اساسی در علوم اقتصادی / مولف علیرضا رحیمی.
شخصیات نشر	: تهران: موسسه بین‌المللی مطالعاتی نهج البلاغه، انتشارات نهج، ۱۳۹۳.
شخصیات ظاهری	: ۲۲۰ ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۹۳۸۱۹-۷-۵ ریل ۱۵۰۰۰
ضمیمت فهرست	: فیا
ویسی	
موضوع	: اقتصاد -- راهنمای آموزشی (عالی)
موضوع	: اقتصاد -- اصطلاحات و تمییزها
شناسه افزوده	: موسسه بین‌المللی مطالعاتی نهج البلاغه. انتشارات نهج
درجی	: ۱۳۹۳ / ۲۶۷ / ۱۸۰ HB
بندی	: ۳۳۰/۰۷۶
کتابخانه	: ۲۶۳۶۲۵۳
سلی	

سازمان نهج البلاغه

کاری از مؤسسه بین‌المللی مطالعاتی نهج البلاغه

آشنایی با مفاهیم اساسی در علوم اقتصادی

نویسنده: دکتر علیرضا رحیمی

ویراستار: لیلا کرملایی

طراح جلد: زهرا تیموری

حروف چینی و صفحه آرایی: نهج

ناشر: نهج

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۳۸۱۹-۷-۵

نوبت چاپ: اول پاییز ۱۳۹۳

شمارگان: ۵۰۰

چاپ و صحافی: دیجیتال آنتوس

قیمت: ۱۵۰۰۰۰ ریل

تهران: خ ولیعصر (عج)، بالاتر از شهید بهشتی، خ شهید اکبری (مستوفی)، خ ۱۵/۱، پلاک ۱۲

تلفن: ۸۸۷۱۸۸۶۵ - ۸۸۷۰۳۶۱۸ - ۰۹۱۲۸۱۸۰۹۰۳

تلفن توزیع کتاب:

۰۹۰۱۶۱۳۸۸۶۶ - ۰۹۰۱۱۷۲۴۱۰۷ - ۰۲۱۷۷۵۲۰۲۸۴

Url: www.nbjri.com

e-mail: nbj.iri@gmail.com

حقوق چاپ و انتشار برای ناشر محفوظ است.

فهرست

۹	مقدمه
۱۳	ارزش
۱۹	داشتن
۲۲	ارز
۲۴	اقتصاد
۲۶	اقتصاد (علم اقتصاد)
۳۱	اقتصاد (اقتصاد اساسی)
۳۳	اقتصاد (اقتصاد کلان)
۳۴	اقتصاد (اقتصاد خرد)
۳۵	اقتصاد (اقتصادسنجی)
۳۸	الگوی اقتصادی
۴۱	آمار
۴۷	بازرگانی
۵۱	بازار
۵۷	بحران اقتصادی
۶۷	بانک
۷۱	برنامه ریزی اقتصادی
۷۵	بنگاه (مؤسسه) اقتصادی
۷۹	بودجه

۸۶.....	بهره‌وری (موثردیت)
۹۲.....	بول
۹۸.....	بس انداز
۱۰۳.....	تعادل (اقتصادی)
۱۰۶.....	نورم
۱۱۳.....	راز پرداختها
۱۱۷.....	توید
۱۲۱.....	تقاضا
۱۲۶.....	درآمد
۱۳۰.....	ساختر اقتصادی
۱۳۲.....	سرمایه
۱۳۷.....	سرمایه داری (کاپیتالیزم)
۱۴۲.....	سرمایه‌گذاری
۱۴۸.....	سو سیالیزم
۱۵۲.....	سود
۱۵۶.....	عرضه
۱۶۰.....	فقر
۱۶۲.....	فئودالیزم
۱۶۴.....	قیمت
۱۶۷.....	کار

- ۱۷۱..... کار گزار اقتصادی
- ۱۷۴..... کالا
- ۱۷۸..... کینزیانیسم
- ۱۸۱..... کمونیسم
- ۱۸۵..... رالیسم اقتصادی
- ۱۸۷..... مبله
- ۱۹۰..... مالکیت
- ۱۹۴..... مارژینالیسم (مکتب لوندون)
- ۱۹۷..... مانتاریسم (مکتب میلان)
- ۲۰۰..... مرکانتیلیسم (مکتب سوداگرای)
- ۲۰۱..... مزد
- ۲۰۲..... نیاز
- ۲۰۴..... مصرف
- ۲۰۷..... نظام اقتصادی
- ۲۱۰..... هزینه

مقدمه

اطلاعاتی ساده در باره‌ی اصطلاحات اقتصادی

«تورم» چیست؟ «توسعه» به چه معناست؟ «بحران اقتصادی» چگونه ایجاد می‌شود؟ بسیاری از ما اصطلاحات و مفاهیم اقتصادی، اجتماعی و سیاسی پایه را یا نمی‌شناسیم و یا اگر می‌شناسیم، این مشکل تنها مربوط به غیرمتخصص‌ها نیست، بلکه بسیاری از متخصصان که به‌طور روزمره از واژه‌های مذکور استفاده می‌کنند نیز قادر به ارائه‌ی ترفیفی کامل و دقیق از آنها نیستند و حتی در مواردی، به نحوی ناشایست از این اصطلاحات بهره می‌گیرند. یکی از دلایل این مسئله، شاید آن باشد که این واژه‌ها اغلب به‌صورت «مفاهیم شلخته شده»^۱، توسط رسانه‌ها و مسایل ارتباط همگانی به‌کار گرفته می‌شود.

کتاب حاضر که به‌ر رفیق دانشجویان و سایر علاقمندان به اطلاعات ساده، در باره‌ی مفاهیم اساسی اقتصادی و اجتماعی تألیف گردیده، ضمن ارائه‌ی یک درس مقدماتی در اقتصاد، می‌تواند به‌منوای یک متن کمکی برای فهم بهتر سایر متون شامل کتاب، مجلات، روزنامه‌ها و حتی تارهای رادیو و تلویزیون - نیز به‌کار گرفته شود.

زبان‌ها در علم اقتصاد

واژه‌ها نیز هم‌چون انسان‌ها حیات و مرگ دارند! آن‌ها در تمام بگاری را حفظ می‌کنند و در ارتباط با جهان واقع، روابط پیچیده‌ای دارند. قبل از تلوویزیون واژه‌ی «تلویزیون» وجود نداشت؛ چرا که به‌طور منطقی، به یک موضوع جزئی یک مفهوم پیوند می‌خورد. ولی گستره‌ی اصطلاحات، تنها و تنها با تغییر جهانی که در آن زندگی می‌کنیم مرتبط نیست. برای مثال، قبل از اکتشاف علمی «خلأ»، انسان فضای شفاف را هوا را از خلأ تمیز نمی‌داد؛ به همین دلیل برای تبیین آن چه ما اکنون راجع به دو واقعیت متفاوت از یکدیگر می‌دانیم، فقط از یک واژه استفاده می‌شد. تحلیل علمی، واژه‌های جدید را ایجاد کرده و سپس آن واژه‌ها، پیش‌روی در تحلیل واقعیت را ساده نموده‌اند.

^۱ Supposé Connu

تجزیه و تحلیل جدید، به تصفیه‌ی زبان موجود برای تولید مفاهیم خاص تمایل دارد. چیزی که نشان دهنده‌ی آن است که در حیطه‌ی مورد بحث ما یعنی اقتصاد، کلمات بسیاری وجود دارند که جز در محدوده‌ی یک تحلیل مشخص به کار نمی‌روند. اگر ارزش یک نظریه نتواند تنها با زبان آن مورد داوری و سنجش قرار گیرد، و نیز چنانچه مبدأ منحصر به فرد مطالعات فراوان فعلی، بهره‌گیری از یک سری اصطلاحات مبهم باشد، ناگزیر هر قدر منطق دو تحلیل با یکدیگر متفاوت باشد، واژه‌هایی که به آنها نیاز است نیز متعدد خواهند بود؛ بدین جهت می‌توان گفت، تفاوت‌های بسیار چشم‌گیر اصطلاحات در نظریه‌ی اقتصادی و اجتماعی، همانی است که «تحلیل لیبرال» را از «تحلیل مارکسیستی» جدا و متمایز می‌سازد.

به همین دلیل است که در این کتاب، بیشتر از آن که به دنبال همگنی^۱ در تعریف باشیم، در اغلب موارد، تمایز مفاهیم را با ارجاع مباحث به نوع تحلیل اقتصادی، انتخاب و عملی نموده‌ایم.

ساختار کتاب

این کتاب حاوی مجموعه‌ی مفاهیم است که هر یک به‌طور جداگانه به ارائه‌ی تعاریف متعددی در باره‌ی مفاهیم مهم و اساسی در دانش اقتصاد می‌پردازد. این مجموعه را می‌توان فرهنگ اقتصادی کوچکی دانست که برخلاف اغلب فرهنگ‌های رایج - که تنها به ارائه‌ی تعریفی کوتاه و مختصر از یک مفهوم اقتصادی پرداخته‌اند - سعی دارد هر یک از مفاهیم اقتصادی را به تفصیل و در عین حال به روشی روانی توضیح داده و معنا کند؛ به همین دلیل برای بسیاری از علاقه‌مندان مفید واقع خواهد شد؛ به نحوی که غیرمتخصص‌ها نیز قادر به بهره‌گیری از آن هستند. به سبب این مجموعه، گروهی از واژگان هم خانواده، برای به وجود آوردن یک مقایسه در کنار یکدیگر قرار گرفته‌اند زیرا اغلب مشکل است به طور واقعی معنای واژه‌ای را - که تعریف آن به مثالا در یک سطر می‌خوانیم - کاملاً درک کنیم و این پارادکس (باطل‌واره) مربوط به ماهیت تعاریفی است که فهم آنها در اغلب موارد نیازمند آگاهی از سایر مفاهیم است.

محتوای این کتاب به گونه‌ای سازمان‌دهی شده که در برگیرنده‌ی یک روش علمی برای آموزش اقتصاد در بلندمدت باشد. در این روش، ضروری است که «حلقه‌های زنجیره‌ی

^۱ Homogeneity

منطقی»^۱ به گونه‌ای در ذهن به وجود آیند که پیونددهنده‌ی کلمات متفاوت به یکدیگر باشند و نیز لازم است «ساختارهای منطقی»^۲ مشخص شوند؛ ساختارهایی که مطابق با آن، این واژگان به دور هم گرد آیند. این حلقه‌ها و ساختارها در سطوح مختلفی می‌توانند قرار گیرند:

۱. «حلقه‌ی تشبیهی»^۳ که مبتنی بر بهره‌گیری از «مثال‌ها» و «طرح‌های

شیماتیک» است.

۲. «حلقه‌ی تحلیلی»^۴ که بر روی یک تحقیق نظام‌مند در باره‌ی «بسط‌های

منطقی»^۵ در فهم اصطلاحات تأکید دارد. بسطی که امکان مراجعه‌ی کمتر به

بسط‌های مغروغ‌عنه (مفروضات شناخته شده) را فراهم آورد. برای مثال

می‌توان به این نکته اشاره کرد که مفهوم «تورم» بدون آشنایی با مفهوم

«ساختارهای منطقی» قابل فهم نیست.

۳. در نهایت برای آن اصطلاحات بتوانند به نحوی مطلوب و کارا به کار گرفته

شوند، می‌باید «ساختار» باشند. برای مثال، باید بدانیم آیا فلان واژه، متعلق

به تئوری اقتصادی است یا مربوط است به علم آمار؟ و در صورت اول آیا

کینزین‌ها از آن بهره‌بردار یا لیونیا مارکسیست‌ها...؟ و نیز، جایگاه این

مفهوم در مجموعه‌ی تحلیل پیوسته و...

در این کتاب سعی شده تا حلقه‌های زنجیره‌ی منطقی پیونددهنده‌ی واژگان و ساختارهای

منطقی آن در هر سه سطح گرد هم آیند، تا خواننده‌ی محترم حتی اگر از غیر

متخصص‌هاست، بتواند به راحتی مطلب را درک کند. این بحث در مطالب مربوط به یک

موضوع کلی، به صورت مقاله یا مقالاتی که در برگزیده‌ی تعارضات سلف - متناصب با

نوع تحلیل - است، ارائه گردیده. برای مثال مبحثی که مربوط به «تئوری اقتصادی»

است شامل تمامی مفاهیم و موضوعات مربوط و نیز متناظر با آن - خواهد بود مانند

نوسانات، چرخه‌ها،... - می‌گردد.

^۱ Chainons logique

^۲ Structures logique

^۳ Chainon d'assimilation

^۴ Chainon analitique

^۵ Progretrions logique

کتاب حاضر مجموعه‌ای است که برای آشنایی دانشجویان رشته‌های علوم انسانی (اقتصاد، مدیریت، علوم تربیتی، علوم اجتماعی و...) و یا فنی مهندسی با مفاهیم اساسی در علم اقتصاد تهیه گردیده است و امید است مورد استفاده علاقه‌مندان قرار گیرد.

علیرضا رحیمی^۱

پاییز ۱۳۹۳

www.ketab.ir